

Χαιρετισμός
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου

πρὸς τὸ Δ΄ Πανελλήνιον Συνέδριον Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων
(Ἄρτα, 8-10 Νοεμβρίου 2019)

***

Ἐρωτάτε ἅγιο Δωδώνης κ. Χρυσόστομε, Πρόεδρε τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου
Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Ἐρωτάτοι ἀδελφοί,
Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μετά χαρᾶς ἀπευθύνομεν τὸν παρόντα Πατριαρχικὸν χαιρετισμὸν πρὸς τὸ
Συνεδριὸν σας, εὐχόμενοι ἐπιτυχή κατὰ πάντα διεξαγωγὴν αὐτοῦ.

Δέκα ἔτη παρήλθον ἤδη ἀπὸ τοῦ Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Προσκυνημα-
τικῶν Περιηγήσεων ἐν Ζακύνθῳ, καὶ ἰδοῦ, τὸ θέμα τοῦ λεγομένου «θρησκευτικοῦ
τουρισμοῦ» ὄχι μόνον παραμένει εἰς τὴν ἐπικαιρότητα, ἀλλὰ ἀποκτᾶ ὀλονέν καὶ
μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, μέ δεδομένον μάλιστα, ὅτι ἐχρησιμοποιήθη πρότρίτα ὡς
ἐργαλεῖον ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς εἰς τὸν χώρον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὦντως, δυσκολευόμεθα νά ἀσκῆσωμεν κριτικὴν εἰς τὴν προϊοῦσαν τουρι-
στικοποίησιν τῆς ἱερᾶς ἀποδημίας, ὅταν βλέπωμεν μίαν Ὁρθόδοξον Αὐτοκέφαλον
Ἐκκλησίαν νά χρησιμοποιῇ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν ἱερόν πόθον τῆς πιστῶν τῆς ὡς
μέσον ἀσκήσεως οἰκονομικῆς πίεσεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν
Ἑλληνικὸν λαόν, λόγῳ τῆς ἐπισήμου ἀναγνώρισεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
τῆς Οὐκρανίας, ὅπως ἐργαλειοποιήθη βεβαίως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας
καὶ τὸ ἱερώτατον «Μυστήριον τῶν μυστηρίων», ἡ Θεία Εὐχαριστία, μέ τὸ αὐτὸ
πνεῦμα, κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αναφωνοῦμεν μετὰ τοῦ Κυρίου:
«εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;», (Πρβλ. Ματθ. στ΄, 23).

Εἶναι τραγικόν, ἡ ἀγνή προσκυνηματικὴ διάθεσις τῶν πιστῶν, οἱ ὅποιοι
ζοῦν τὴν Ὁρθόδοξον εὐσέβειαν καὶ πνευματικότητά των εἰς ἓν ἐκκοσμικευμένον
περιβάλλον, ἀντιμέτωποι μέ τὰς συγχρόνους προκλήσεις καὶ τὰς ἀλλοτριώσεις
τὰς ὁποίας συνεπάγεται ὁ τεχνοκρατικός, οἰκονομοκεντρικὸς καὶ εὐδαιμονιστικὸς
πολιτισμὸς μας, καὶ οἱ ὅποιοι ἀναμένουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ποιμαντικὴν
στήριξιν, νά γίνεταί ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως πρὸς ἐπίτευξιν ἀλλοτριῶν
πρὸς τὸ ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὸν ἦθος στόχων, καὶ νά προωθῆται τοιοῦτοτρό-
πως ἐκ τῶν ἔσω ἢ ἐκκοσμικευσίς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπευθυνόμενοι ἀδελφικῶς καὶ πατρικῶς πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἀναγνωρίζο-
μεν ὅτι ὁ «θρησκευτικὸς τουρισμὸς», ὡς καὶ γενικώτερον ὁ τουρισμὸς, εἶναι ἓν
πολυδιάστατον φαινόμενον, μέ σοβαράς κοινωνικάς, πολιτισμικάς, πολιτικάς καὶ
οἰκονομικάς παραμέτρους. Εἰς τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν ἀνήκει ἡ θεώρησις τῶν

πάντων πρωτίστως ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς, γεγονός τό ὁποῖον συντελεῖ, ὥστε καί ὁ θρησκευτικός τουρισμός νά καθίσταται μαζικός καί ψυχαγωγικός, περισσότερο ἢ ἐξ ὀλοκλήρου ταξίδιον ἀναψυχῆς καί ἐκδρομῆ, παρά προσκύνημα καί ἱερά ἀποδημία. Δέν ἀποκλείεται βεβαίως πολλοί ἐκ τῶν ἐκδρομέων, ἐπισκεπτόμενοι τά ἱερά προσκυνηματα, νά ὑποστοῦν τήν «καλήν ἀλλοίωσιν» καί νά μετατραποῦν εἰς «προσκυνητάς». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, καί τό θέμα αὐτό δέν πρέπει νά προσεγγίζε-ται μέ τό μαξιμαλιστικόν κριτήριον «Ὅλα ἢ τίποτε». Ἡ ἐπίσκεψις καί μόνον εἰς τά ὑπέροχα μνημεῖα τῆς ὀρθοδόξου φιλοθεΐας καί φιλοκαλίας σαγηνεύει, ἐγγίζει τάς εὐαισθήτους χορδὰς κάθε ψυχῆς. Οὐδεὶς ἀποχωρεῖ ἀπό μίαν ἱεράν μονήν, ἕνα βυζαντινόν ναόν, τό ἐνδιαίτημα ἑνός Ἁγίου, τόν τόπον ἀθλήσεως ἑνός Μάρτυρος τῆς πίστεως, χωρίς ἐσωτερικόν συγκλονισμόν, χωρίς τήν ἀνατροπὴν τῆς ἐγκο-σμίου ἀξιολογίας του. Ποιοῦμεν ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς ὑπευθύνους, καί διὰ τήν Ἑπειρον, εἰς τήν προσκυνηματικὴν ἀξιοποίησιν τῶν μνημείων τῆς ὁποίας εἶναι ἀφιερωμένον τό παρὸν συνέδριον, νά ὀργανώσουν τάς ἐπισκέψεις μέ πρῶτον κριτήριον τήν πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν προσκυνητῶν. Ἡ ἐπίσκεψις εἰς τά μνημεῖα μας πρέπει νά εἶναι ὁ πυρὴν τοῦ προγράμματος καί ὄχι ἄθυρμα ἄλλων ψυχαγωγικῶν καί καταναλωτικῶν δραστηριοτήτων.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἐπαναλαμβάνομεν ὅσα εἶπομεν κατὰ τό προσκύνη-μα ἡμῶν εἰς τήν ἀγιοτόκον Καππαδοκίαν, τό «Ἱερόν Βῆμα» τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, πρὸ δεκαπενταετίας περίπου, εἰς τόν Ἑσπερινόν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἁγίου Θεοδώρου Μαλακοπῆς: Ἐρχόμεθα καί ἐπανερχόμεθα εἰς τήν γῆν τῆς Καππαδο-κίας, ὅπου τά πάντα ἔχουν ἐξαγιασθῆ ἀπό τήν ζωὴν καί τά ἱερά λείψανα τῶν ἁγίων τῆς πίστεως, εἰς ἕνα τόπον ὁ ὁποῖος «ἐκπέμπει ἀγιότητα, ὁσιότητα, μαρτυρικότητα, εὐαγγελικότητα». Ἐρχόμεθα, καί θά συνεχίσωμεν νά ἐρχόμεθα, διότι ἐδῶ ἐπαναβαπτίζομεθα εἰς τό κυρίαρχον παντοῦ «προσευχητικόν κλίμα», διότι «αἰσθανόμεθα ἐνταῦθα πληρέστερον τό μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ ἀγιότητος καί τῆς πραγματικότητος τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἑνὸς μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τό ὁποῖον συμμετέχουν οἱ πρὸ ἡμῶν, οἱ σύγχρονοι ἡμῶν καί ὅσοι μεθ' ἡμᾶς θά ἔχουν λάβει τό χριστοσφράγισμα τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ζήσαντες, ζῶντες καί ζήσοντες «ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου» (βλ. Καππαδοκικά, Πόλη 2019, σ. 99-104).

Μέ αὐτάς τάς σκέψεις, συμμετέχοντες νοερῶς εἰς τό Συνέδριον ὑμῶν καί εὐχόμενοι καρποτόκον συμπνευματισμόν καί λυσιτελεῖ συμπεράσματα, καταστέ-φομεν πάντας τοὺς συνέδρους διὰ τῆς Πατριαρχικῆς ἡμῶν εὐλογίας, ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς τήν πάνδωρον Χάριν καί τό μέγα ἔλεος τοῦ «συγκατα-βάλλοντος Λόγου», Ὅν «ἀγάπη κεκόμικεν εἰς τήν γῆν».

βιθ' Νοεμβρίου δ'
Ἐπισημασθέντος ἐν χειρῶν ἀδελφῶν
ὁ ὁδὸς καὶ διάσωσις πρὸς θεὸν ἐπιπέσει }.